

Олександр БОДНАРУК,
здобувач відділу проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ США

Ключові слова: необхідна оборона; США; штати; умови правомірності; застосування сили; провокація оборони; смертельна сила.

Одним із способів удосконалення вітчизняного кримінального законодавства є засвоєння досвіду інших країн. Цікавими, на нашу думку, є положення, що регулюють інститут необхідної оборони в США. Аналіз цього інституту дасть змогу виділити позитивне та негативне в правовій регламентації та запропонувати норми, які можна було б використати в законодавстві України про кримінальну відповідальність.

Дослідженням даної теми займалися як зарубіжні вчені-правники, зокрема У. Лафейв, П. Робінсон, О. Скотт, Дж. Самаха, так і вітчизняні науковці – А.П. Дмитренко, І.Д. Козочкін, О.В. Косарев, О.О. Малиновський, С.М. Миронов, А.В. Савченко, М.І. Хавронюк та інші.

Метою нашої статті є аналіз інституту необхідної оборони в Сполучених Штатах Америки та умов її правомірності на підставі чинного американського законодавства.

Кримінального кодексу як такого в США не існує, проте його роль виконує розділ 18 юридично чинного на всій території країни Зводу законів США, прийнятого 25 червня 1948 року. У цьому документі відсутній інститут необхідної оборони в нашому розумінні, однак містяться положення, що розкривають його суть, ознаки та значення [1, 155].

Особливістю правової системи Сполучених Штатів Америки в цілому та кримінально-правової зокрема є існування 53 правових систем (федеральна система, систе-

ми права округу Колумбія і Пуерто-Ріко, системи права штатів). Варто зазначити, що федеральне кримінальне законодавство має досить суттєві недоліки: складність формулювань; суперечності кримінально-правових приписів; відсутність термінологічної уніфікації; розміщення глав за абеткою, що викликає труднощі в оцінці ступеня важливості тієї чи іншої норми. Що ж стосується кримінального законодавства окремих штатів, можна говорити про наявність суттєвіших недоліків, ніж у федеральному [2, 62], яке вперше було кодифіковане в 1873–1877 роках у розділі про злочини Зводу законів США [3, 81]. Існування вказаних недоліків зумовило численні спроби американських юристів удосконалити кримінальне законодавство.

Найбільш вдалим дослідники кримінального права США вважають Кримінальний кодекс (КК) штату Нью-Йорк 1967 року, який вплинув на реформування кримінального законодавства інших штатів [4, 680–683]. Саме цим і обумовлено вибір КК штату Нью-Йорк як центрального прикладу для розгляду інституту необхідної оборони в США [2, 62]. Проте для початку окреслимо основні характерні риси кримінального права Сполучених Штатів Америки.

Аналогом обставин, що виключають злочинність діяння в Україні, в США (як на федеральному рівні, так і на рівні окремих штатів) є інститут захисту від кримінального переслідування (*defenses*). Захист такого роду – це передбачений законом випадок чи

ситуація, життєва обставина, аргумент у суді, який пом'якшує чи усуває кримінальне покарання або виключає кримінальну відповідальність [5, 113].

Необхідна оборона в американському кримінальному праві зазвичай підрозділяється на три види, а саме: 1) самооборона; 2) захист іншої особи; 3) захист майна, включаючи житло (останній не є предметом розгляду даної статті) [6, 154]. Хоча в доктрині та законодавстві штатів зустрічаються й інші, найчастіше двочленні класифікації необхідної оборони, що об'єднують самооборону і захист іншої особи в один вид (глава 9 КК штату Техас, глава 38, п. 7-1 КК штату Іллінойс, § 627:4 КК штату Нью-Гемпшир). Дещо інша класифікація передбачається КК штату Нью-Йорк: «застосування фізичної сили» для захисту особи (§ 35.15); приміщення й особи в ході вчинення *burglary* (§ 35.20), тобто, згідно з § 140.20, свідомого проникнення до приміщення чи незаконного перебування у ньому з метою вчинення злочину; для попередження чи припинення розкрадання і спричинення кримінально караної шкоди (§ 35.25).

Не беручи до уваги відмінності в класифікаціях видів необхідної оборони, можна стверджувати, що в США до об'єктів захисту віднесено особу того, хто обороняється, або іншої людини, яка зазнала нападу, а також майно [6, 155]. Перші два об'єкти і є предметом даного дослідження.

В американському праві, як і в англійському, існує поняття різних видів «захистів» від пред'явленого обвинувачення [7, 127]. Йдеться про обставини, за яких: 1) виключається кримінальна відповідальність; 2) виключається винуватість; 3) виключається караність діяння.

Елементи необхідної оборони належать до третього виду зазначених вище обставин. Тут закріплені такі випадки застосування сили: в разі самозахисту чи захисту третіх осіб, нерухомості, іншого майна, при здійсненні незаконного арешту тощо [1, 163].

Кримінальний кодекс штату Нью-Йорк був прийнятий у 1965 році (набрав чинності 1967 року). Цей кодекс існує у вигляді глави 40 Зводу законів штату Нью-Йорк, складається з більш ніж 400 параграфів і ділить-

ся на чотири частини: загальні положення; покарання; конкретні посягання; адміністративні положення. Положення про необхідну оборону містяться у розділі «С» першої частини, § 35 [8, 116], § 35.10, де наведено перелік випадків, у яких застосування сили до іншої особи є виправданим, а не кримінально караним. Передбачені також випадки, коли допускається застосування так званої смертельної сили (*deadly force*). Під смертельною силою за загальним правилом розуміється така сила, що застосовується з наміром заподіяти смерть чи тяжкі тілесні ушкодження іншій особі, або така, що, як відомо особі, яка її застосовує, створює серйозну небезпеку цього [6, 156].

Особа у певних випадках може застосувати фізичну силу (§ 35.15) до іншої особи тоді і такою мірою, коли і наскільки, як вона розумно вважає, це необхідно для захисту себе чи третьої особи від того, що, на її думку, є застосуванням або реальною загрозою застосування протиправної фізичної сили іншою особою [9, 97].

Так, згідно із § 35.05 КК штату Нью-Йорк, «поведінка, яка в іншому випадку розцінювалась б як посягання, є виправданою, а не кримінально караною», якщо має місце одна із обставин, визначених у Кодексі: правовий припис або санкція, виконання публічною посадовою особою своїх офіційних функцій за умови «розумного» виконання (п. 1 § 35.05); крайня необхідність (п. 2 § 35.05); необхідна оборона (§ 35.15); фізичний примус (§ 40.00) [1, 164].

Кримінальним кодексом штату Нью-Йорк застосування фізичної сили регламентується стосовно випадків: самооборони чи захисту третіх осіб, захисту приміщень чи нерухомості, а також для захисту від *burglary* [7, 128]; попередження чи зупинення крадіжки; проведення арешту чи попередження втечі з-під варти. Перші дві ситуації є випадками необхідної оборони в тому контексті, в якому цей інститут розуміється вітчизняними юристами.

До умов правомірності застосування фізичної сили у разі самооборони чи захисту третіх осіб § 35.15 КК штату Нью-Йорк відносить наступне [1, 165]: застосовано чи виникла загроза застосування протиправної

фізичної сили з боку іншої фізичної особи; поведінка нападника не повинна бути спровокована самою ж особою, яка обороняється, з метою заподіяти тілесні ушкодження нападнику; особа, яка обороняється, не напала першою (за винятком випадків, коли вона припинила участь у сутичці та належним чином довела це до відома іншої особи, але остання вперто прагне продовжити бійку із застосуванням або реальною загрозою застосування протиправної фізичної сили [10, 46]); фізична сила не є «поєдинком за згодою і не санкціонована нормами права» (згода на застосування фізичної сили може мати місце, наприклад, у деяких видах спорту: боксі, регбі та ін., при проведенні хірургічної операції тощо) [11, 31].

Американські законодавці, визначаючи умови правомірності необхідної оборони, акцентують увагу на деталізації меж застосування насильства з метою оборони. Усі посягання поділяються на дві групи. захищаючись від посягань першої групи, які чітко визначені в законі, можна застосовувати смертельну фізичну силу, а захищаючись від посягань другої групи (тих, що не вказані у § 35 КК штату Нью-Йорк), дозволяється застосовувати будь-яку фізичну силу, окрім «смертельної». Закон визначає посягання та дозволяє застосування фізичної сили різного ступеня тяжкості на основі принципу співрозмірності. У межах же дозволеного громадяни самі, виходячи з конкретних обставин вчиненого посягання, використовують обумовлений цими обставинами той чи інший спосіб захисту [12, 86].

Пункт «а» ч. 2 § 35.15 КК штату Нью-Йорк конкретизує обставини, за яких можливе застосування смертельної фізичної сили. По-перше, це дозволяється, коли особа, яка обороняється, розумно вважає, що інша особа застосовує смертельну фізичну силу чи існує загроза її застосування. Проте і в цьому випадку законом встановлено перевагу інших способів реагування на посягання: якщо особа, яка зазнала нападу, може уникнути посягання, не спричинюючи смерті нападнику, без серйозної небезпеки для себе чи інших осіб, вона повинна скористатись цією можливістю. По-друге, в даній частині параграфа встановлено безумовне право на

спричинення смерті (тобто навіть за можливості уникнути посягання, не заподіюючи смерті нападнику) у наступних випадках:

1) коли той, хто зазнав нападу, перебуває у своєму житлі, причому не нападав першим;

2) коли той, хто зазнав нападу, є працівником поліції, посадовою особою, що здійснює нагляд за дотриманням громадського порядку, або допомагає названим особам за їхньою вказівкою [1, 166];

3) коли особа, яка посягає, вчиняє чи намагається вчинити викрадення людини, зґвалтування чи пограбування;

4) коли особа, яка посягає, вчиняє чи намагається вчинити *burglary*;

5) коли особа, яка посягає, застосовує чи от-от почне застосовувати смертельну фізичну силу;

6) коли особа, яка посягає, вчиняє чи намагається вчинити підпал (§ 35.20) [13, 91].

Таким чином, закон надає особі, яка захищається, право регулювати ступінь і характер захисту, виходячи з конкретної ситуації. Крім того, КК штату Нью-Йорк виділяє ще й такий різновид необхідної оборони, коли дозволяється застосувати фізичну силу до особи, яка намагається вчинити самогубство чи заподіяти собі тяжкі тілесні ушкодження, такою мірою, як це обґрунтовано видається необхідним для запобігання вчиненню вказаних дій [8, 117].

Застосування смертельної сили допускається кодексами більшості штатів США, і цікавим є те, що воно дозволено при спробі чи в ході вчинення певних злочинів проти особи (викрадення людини, зґвалтування тощо), навіть якщо немає загрози життю і здоров'ю потерпілого [6, 156]. У штаті Айова дозволяється застосовувати смертельну силу для попередження чи припинення вчинення будь-якої насильницької фелонії [14].

Розглянемо детальніше особливості регулювання необхідної оборони кримінальними кодексами інших штатів. У КК штату Техас положення про необхідну оборону містяться у розділах «Захист осіб» та «Захист майна». Особа, яка обороняється, може застосовувати силу проти того, хто нападав, у випадках, коли ця сила необхідна для невідкладного захисту від незаконного

посягання або можливості такого посягання. Застосування сили не може бути виправданим у випадках: 1) коли сила застосовується у відповідь на усну образу; 2) опору арештові або коли особа знає, що перед нею поліцейський чи особа, яка діє за його вказівкою і в його присутності, навіть якщо сам арешт і обшук є незаконними; 3) якщо особа провокує іншого на застосування сили.

На особливу увагу заслуговує правомірність необхідної оборони з боку працівників правоохоронних органів (федеральних агентів і поліцейських). На федеральному рівні ці питання, незважаючи на наявність певних законів і відомчих інструкцій, головним чином урегульовані судовою практикою [15, 24]. Детальна регламентація питань необхідної оборони для правоохоронців видається нам дуже корисною, оскільки виховує в них повагу до закону, додає їм упевненості та рішучості, сприяє самостійності у прийнятті рішень [16, 185].

Так, у справі «Грем проти Коннора» Верховний суд США зазначив, що застосування сили правоохоронцем правомірне за двох обставин: 1) у разі реальної загрози завдання йому шкоди з боку конкретної особи; 2) з метою затримання особи, яка хоча і не загрожує правоохоронцю, проте намагається чинити опір чи втекти [17].

Правоохоронець також має право застосувати смертельну силу (зокрема, з метою попередження втечі), якщо у нього була достатня підстава (*probable cause*) вважати, що підозрюваний може спричинити серйозну фізичну шкоду йому чи іншим особам [18]. Судовою практикою були визнані правомірними наступні випадки застосування вогнепальної зброї на ураження [19, 195]: 1) особа у стані сп'яніння напала на правоохоронця з двома ножами для стейка [20]; 2) неповнолітній намагався вихопити зброю у правоохоронця [21]; 3) незброєна особа збила з ніг правоохоронця та побігла до поліцейського автомобіля, у якому була рушниця [22]; 4) особа напала на правоохоронця з цеглиною у руці [23]; 5) правоохоронця атакувала незброєна особа [24]; 6) особа націлила на правоохоронця зброю, яка потім виявилася незарядженою [25], тощо. Якщо ж підозрювана особа розвер-

тається в бік правоохоронця і нібито витягує зброю, то застосування смертельної сили також є правомірним (при цьому не обов'язково чекати, коли підозрюваний дістане та націлить зброю на правоохоронця) [26].

У правозастосовній практиці США у зв'язку з розглядом права на самозахист часто постає питання опору незаконному арешту (затриманню). Арешт може бути незаконним в силу різних причин. Передусім якщо він здійснювався без достатніх підстав (IV поправка до Конституції США). Коли посадова особа, як правило поліцейський, має підстави для здійснення арешту, то останній належить провести з дотриманням певних формальностей – відповідних конституційних і законодавчих процедур (наприклад, протиправними будуть арешт особи в її будинку без ордера або арешт на підставі ордера, проте неналежно оформленого). Якщо під час здійснення арешту використано надмірну силу, то поліцейський може розглядатися як той, хто посягає, а той, кого арештовують, – як особа, що перебуває у стані самооборони.

У таких ситуаціях особа може застосувати будь-яку розумно необхідну силу: виходячи з аналізу пунктів «с» і «d» § 9.31 КК штату Техас, можна зробити висновок: за певних обставин допускається застосування смертельної сили (принаймні прямої заборони її застосування немає [27]), проте не задля опору арештові як такому, а для захисту себе від спричинення тілесних ушкоджень чи смерті.

У більшості штатів може бути виправданим застосування лише звичайної, не смертельної сили – в основному на підставі відповідних прецедентів [28; 29]. Застосування смертельної сили, умисне вбивство особи, яка здійснює незаконний арешт, може бути обставиною, що пом'якшує відповідальність. Винувата особа карається не за кваліфіковане вбивство, а за просте, теоретично з тієї причини, що незаконний арешт є різновидом провокації, під впливом якої розумна людина може втратити самоконтроль [30, 462].

Проте, і це необхідно підкреслити особливо, якщо особі відомо, що арешт здійснюється поліцейським, то згідно із законодав-

ством багатьох штатів, наприклад КК штату Нью-Йорк (§ 35.27) та КК Пенсільванії (п. «b(1)» § 505), застосування будь-якої сили щодо нього взагалі забороняється, незалежно від того, є арешт законним чи ні [31]. Часом відсутність законодавчої заборони компенсується судовими рішеннями, якими, по суті, також заперечується відповідне правило загального права.

Розглянемо регулювання відповідальності за опір незаконному арешту на прикладі кримінального права штату Мен. Відповідно до § 107 КК цього штату особа, стосовно якої здійснюється арешт, не повинна чинити насильницький опір. З іншого боку, поліцейському під час здійснення арешту дозволяється застосування не смертельної, але, на його погляд, розумно допустимої сили за умови, що йому невідомо про незаконність наказу. Параграф 108 КК штату Мен також надає особі, щодо якої проводять арешт, право на самозахист у випадку застосування поліцейським проти неї незаконної та надмірної сили. Проте якщо зреагувати надто енергійно, застосовуючи силу у відповідь на не смертельну силу [6, 162], то пізніше необхідно надати докази того, що поліцейський порушив § 107 КК штату Мен – діяв не виправдано жорстоко.

Таким чином, підкреслює американський вчений Дж. Самаха, у конфліктній ситуації, що склалась у зв'язку з арештом, закон, по суті, став на бік правоохоронних органів, вважаючи, що арештований у більшості випадків може захистити свої права не шляхом насильства, а в ході швидкого розгляду справи в магістратському суді, внаслідок внесення застави чи поручительства [32]. Цей аргумент проти застосування фізичної сили особою, стосовно якої здійснюється арешт, часто застосовується в американській юридичній літературі [6, 163].

Цікавим видається питання права нападника на самозахист. Американські юристи визнають його в двох випадках: по-пер-

ше, коли нападник застосовує безпечної засоби чи, наприклад, тільки кулаки, а у відповідь до нього застосовується смертельна, тобто неправомірна сила; по-друге, якщо нападник добросовісно й остаточно «вийшов із сутички і належним чином довів це до відома іншої особи (жертви нападу), проте остання проявляє впертість у своєму бажанні продовжити інцидент шляхом застосування протиправної фізичної сили чи висловлення погроз щодо невідворотності її застосування» (п. «b» § 35.15 КК штату Нью-Йорк). Подібні положення містяться і в кримінальних кодексах інших штатів. У ряді кодексів визначаються обставини, за яких особа в силу своєї попередньої поведінки втрачає право на самооборону. Окрім провокації оборони – найчастіше, коли особа провокує сутичку з метою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень тому, хто почне оборонятись (зокрема, п. 2 § 503.060 КК Кентуккі – «неналежне застосування фізичної сили в умовах самозахисту»), це випадки застосування сили: в ході поєдинку, не дозволеного законом (наприклад, п. l(c) § 35.15 КК штату Нью-Йорк), а також особами, які скоюють певні злочини [6, 159]. Окремими кодексами заборонено застосування захисної сили проти особи – мешканця будинку чи власника майна, які вона правомірно захищає.

Отже, як бачимо, на сьогодні інститут необхідної оборони в законодавстві США доволі чітко регламентований, значна увага приділена умовам правомірності необхідної оборони, детально вписано всі випадки, за яких можна правомірно застосовувати силу (в тому числі і смертельну), що свідчить про дуже високий ступінь захисту державою природного права на необхідну оборону.

На нашу думку, наведений вище аналіз правової регламентації необхідної оборони за кримінальним законодавством США може бути корисним для вдосконалення чинного українського законодавства, зокрема ст. 36 Кримінального кодексу України [33].

Список використаних джерел:

1. Косарев А.В. Актуальные проблемы института необходимой обороны: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Косарев А.В. – Ростов н/Д, 2001. – 205 с.
2. Мионов С.Н. Необходимая оборона по уголовному праву Англии и США: особенности регулирования / С.Н. Мионов // Государство и право. – 2002. – № 6. – С. 61–67.
3. Федосова Е.Ю. Необходимая оборона в российском уголовном праве: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Федосова Е.Ю. – Москва, 2006. – 207 с.
4. Правовые системы стран мира: энциклопедический справочник / [отв. ред. д.ю.н., проф. А.Я. Сухарев]. – М.: Норма, 2003. – С. 680–683.
5. Малиновский А.А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права / Малиновский А.А. – М., 2002. – 376 с.
6. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: учеб. пособ. / [под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина]. – М.: Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А.С. Грибоедова, 2003. – С. 154.
7. Преступление и наказание в Англии, США, Франции, ФРГ, Японии. Общая часть уголовного права / И.С. Власов, Н.А. Голованова, В.Н. Еремин, А.Н. Игнатов и др.; отв. ред. Кузнецова Н.Ф. – М.: Юридическая литература, 1991. – 288 с.
8. Лашкет О. Необхідна оборона в системі обставин, що виключають злочинність діяння (компаративний підхід) / О. Лашкет // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 3. – С. 115–117.
9. Мочкош Я. Необхідна оборона в кримінальному праві України: від ідеї до реальності / Я. Мочкош // Право України. – 2006. – № 10. – С. 95–99.
10. Якуньков М.А. Необходимая оборона: уголовно-правовая регламентация и ее совершенствование: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Якуньков М.А. – Тюмень, 2005. – 190 с.
11. Нерсесян А.А. Вопросы наказуемости в уголовном праве ФРГ и США / Нерсесян А.А. – М., 1992. – 244 с.
12. Кабурнеев Э.В. Ответственность за убийство при превышении пределов необходимой обороны: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Э.В. Кабурнеев. – М., 2002. – 157 с.
13. Уголовное право США: сборник нормативных актов / [сост., отв. ред. и автор вступит. ст. И.Д. Козочкин]. – М.: УДН, 1985. – 160 с.
14. State v. Harris, 222 N.W.2d 462 (Iowa 1974).
15. Petrowski T. Use-of-Force Policies and Training. A Reasoned Approach (Part Two) // FBI Law Enforcement Bulletin. – 2002. – Vol. 71 (№ 11). – P. 24–32.
16. Савченко А.В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08 / А.В. Савченко. – К., 2007. – 616 с.
17. Graham v. Connor, 490 U.S. 386 (1989).
18. Tennessee v. Garner, 105 S. Ct. 1694 (1985).
19. Савченко А.В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження: моногр. / Савченко А.В. – К.: КНТ, 2007. – 596 с.
20. Roy v. Lewiston, 42 F. 3d 691 (1st Cir. 1994).
21. Salim v. Proulx, 93 F. 3d 691 (1st Cir. 1994).
22. Colston v. Barnhart, 130 F. 3d 96 (5th Cir. 1997).
23. Pena v. Leombruni, 200 F. 3d 1031 (7th Cir. 1999).
24. Monroe v. City of Phoenix, 248 F. 3d 851 (9th Cir. 2001).
25. Wilson v. Meeks, 52 F. 3d 1547 (10th Cir. 1995).
26. Thompson v. Hubbard, 257 F. 3d 896 (8th Cir. 2001).
27. Dressier J. Op. cit. P. 207.
28. State v. Perrigo, 67 Vt. 406, 31 A.844 (1895).
29. State v. Gum, 68 W. Va. 105, 69 S.E.463 (1910).
30. LaFave Wayne, Scott Austin. (1991). Criminal Law. St. Paul, Minn.: West Group, 790 p.
31. State v. Robinson. 72 A. 2d 260, 262 (1950).
32. Samaha J. Criminal law. – St. Paul., Minn., 1993. 265 p.
33. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – С. 131.

Олександр БОДНАРУК

**ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ
ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ США**

Резюме

У статті аналізуються кримінально-правові норми, що регламентують інститут необхідної оборони в Сполучених Штатах Америки. Увага приділена умовам правомірності необхідної оборони за різних обставин. Досліджуються випадки, за яких потерпілому дозволяється застосувати смертельну силу до особи, яка здійснює посягання, у тому числі й щодо працівника правоохоронних органів.

Александр БОДНАРУК

**ПРАВОВАЯ РЕГЛАМЕНТАЦИЯ НЕОБХОДИМОЙ ОБОРОНЫ
ПО УГОЛОВНОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ США**

Резюме

В статье анализируются криминально-правовые нормы, регламентирующие институт необходимой обороны в Соединенных Штатах Америки. Внимание уделено условиям правомочности необходимой обороны в разных обстоятельствах. Исследуются случаи, при которых потерпевшему разрешается применять смертельную силу к лицу, совершающему посягательство, в том числе и к сотруднику правоохранительных органов.

Oleksandr BODNARUK

**LEGAL REGULATION OF NECESSARY DEFENCE
IN CRIMINAL LEGISLATION OF THE USA**

Summary

Criminal legal norms of the US legislation that determine the institution of necessary defence are analyzed in the article. Certain attention is paid to conditions of legitimacy in different circumstances. Situations that allow a victim to apply mortal force to a criminal including law enforcement officer are investigated.